

Mindre, men

Det er en god stund siden vi testet den på alle måter imponerende høyttaleren Jamo R909, og konkluderte med at de var fryktlig bra, men kanskje litt vel problematisk for interiøret med sin imponerende fremtoning. Kan den litt mer beskjedne lillebroren være et alternativ?

Tekst: Håvard Holmedal (havard.holmedal@hl-media.no)

Med to tolvommere får R907 et betydelig mindre fotavtrykk i stua enn storebror R909, selv om man sikkert aldri kommer til å beskrive den som kompakt. Den er fortsatt tilgjengelig i farger som man ikke først og fremst tenker på når man skal plassere høyttalere i stua, men av en eller annen grunn fungerer det fortsatt utrolig godt med både svart, knallgul og rød. Fordi konseptet er så annerledes enn det meste av det som blir solgt av høyttalere er det helt greit at fargene assosieres med italienske sportsbiler. Det føles på en måte riktig.

Har så vidt hørt dem tidligere

Selv om høyttaleren ikke var helt klar for markedet under en visning i Paris høsten 2008, var det klart at også R907 var en meget interessant høyttaler. Det gikk også en diskusjon blant de fremmøtte om den faktisk også var enda litt bedre i mellomtonen, og i overgangen til diskanten enn R909. Det vil i så fall bety at en allerede imponerende diskant, har blitt pusset enda litt blankere i tiden mellom R909 og R907. Det er slett ikke noen bakdel, men alt avhenger jo selvsagt av hvordan høyttaleren oppfører seg i kinoen vår. Lokalene i Paris var egentlig temmelig håpløse, og det var spesielt vanskelig å gjøre noen kvalifisert lytting på høyttalerens evner i bassområdet. Allikevel kunne man høre helt ut i korridoren at høyttaleren hadde noe helt spesielt ved seg.

Åpen eller lukket?

Det er ikke til å legge skjul på at den største utfordringer når man skal lage høyttalere er

kabinettresonans. Resonanser er detaljenes verste fiender, og særlig gjelder dette i diskantområdet der energien er aller minst, og der hvor kabinettresonansene lett skygger over de fineste og minst hørbare detaljene. Nå er det resonanser i denne høyttaleren også. Fronten er til tross for den åpne konstruksjonen i stadig bevegelse. Derfor har Jamo montert diskanten slik at den ikke er koblet til frontbaffelen. Dette skal visstnok redusere virkningen av vibrasjonene med ca. 20dB.

I bassområdet er den åpne konstruksjonen både en praktisk løsning og et nytt problem – som Jamo heldigvis har løst på en svært vellykket måte. I et kabinett kan man gjøre en masse for å justere systemets egenresonans, bassrespons og effektivitet. Plasserer du et par strømper i bassporten, er det enkelt å høre at lyden i bassen forandrer seg, og tar du ut bassene og lar dem spille i friluft, er det knapt noe bass å høre i det hele tatt. Det hjelper egentlig ikke så mye å montere dem på en treplate, heller. Nei, man må begynne med spesialkonstruerte basser, et delefilter som er godt tilpasset oppgaven og en frontbaffel som er akkurat bred nok til at lyden som oppstår i bassen ikke kanselleres av de bevegelsene i luften som oppstår på den andre siden av baffelen. Virkningen av en bestemt masse i like mye bevegelse og i hver sin retning er som kjent null. Baffelens konstruksjon og design er det eneste som i veien for denne utfasingen. Det viste seg å være en utfordring, men når denne først er løst sitter Jamo igjen med en høyttaler som er sjeldent spillvillig i bassen, men som i

like imponerende

tillegg har både dynamikk og detaljer som overgår det meste av det vi har hørt.

Når høyttaleren spiller med like mye lyd begge veier. Nå er vel kanskje ikke det helt sant i og med at elementenes chassis og magneter står i veien på baksiden, men like fullt er det mye lyd som blir reflektert fra veggen på baksiden av høyttaleren. Derfor bør høyttaleren vinkles forsiktig mot midten slik at lyden ikke bare slår i veggen og så direkte mot lytteposisjon, men helst er innom bak og sidevegg før den når gullørene dine. Målet er å oppnå størst mulig tidsforskjell mellom den direkte og den reflekterte lyden fra høyttaleren. Kommer den reflekterte lyden for kort tid etter direktelyden klarer ikke øret å skille dette fra hverandre med det resultat at alt blir smørt sammen. Får man nok avstand (ikke mange millisekundene som er nødvendig) blir resultatet større romfølelser eller ambience, og det virker jo som et aldeles strålende bytte!

Elementene

I diskanten sitter det en Scan Speak Revelator, men med en annen frontplate enn på originalen. Jamo ønsket å få diskanten plassert så nære mellomtonen som mulig, og da var valget enkelt i forhold til størrelsen. Selve membranen er også montert noe senket. Dette for å kontrollere spredningen fra diskanten. Diskanten er også håndcoatet, og har vist sin kvalitet i en masse highend-konstruksjoner.

Mellomtonen er fra gode, gamle SEAS i Norge, men er så high-tech som det nesten er mulig å tenke seg. Magnesium i membranen, neodymium i magneten og en massiv senterkopp (som også gir masse ekstra kjøling) gir elementet ekstreme ferdigheter. Lav forvrengning, høy effektålgighet og meget liten kompresjon når det blir spilt høyt. Nå er ikke det noen direkte forutsetning for at lyden skal bli bra, men hvis man bygger noe – la oss si en Ferrari – for å kjøre i 300Km/t, blir en tur i vel halvparten av hastigheten en ganske avslappende affære.

Bassene har underlig nok membraner basert på papir. Med tilgang til all verdens eksotiske materialer, er det kanskje litt spesielt at Jamo har satset på papir, men det viser seg at membraner av papir har en fantastisk evne til å start og stoppe hurtig, spille meget dypt og til å spille musikk med høy grad av musikalitet. De er da heller ikke

de eneste som fortsatt sverger til papir. JBL, som kanskje lager noen av verdens mest vellykkede basselementer, benytter også papir som en hovedkomponent.

Det er litt annerledes

Allerede ved første lytting i Paris, ble det stilt spørsmål om høyttaleren faktisk er enda litt bedre i mellomtoneområdet enn den store R909. Kan det være slik at et par store femtentommere har hastighetsproblemer, og på en måten ikke henger like godt med den kjappe mellomtone, eller er det slik at femtentommerne genererer mer resonanser oppover i frekvens – eller er det kanskje en kombinasjon av begge deler?

Det som uansett er klart er at mellomtonen til R907 virker minst like detaljert, stille og dynamisk som R909. Nå er det ikke første gang dette skjer, men

det er muligens interessant at det også skjer uten at det er noe kabinett til stede. Det snakkes mye om kabinettresonanser, men selv en åpen konstruksjon er altså ikke den endelige løsningen.

Nå henger ikke bassen hørbart i R909, det er ikke det jeg sier, men det skal utrolig lite til før de ørsmå detaljene i mellomtonen og diskanten blir overspilt, kladdet til eller blir liggende under en svak dis av støy generert av de store bassene. Husk at vi snakker om signaler som ligger så langt ned som -60 til -70dB under hovedsignalet. En femtentommer har veldig mye større (arealet til en 12 er omtrent 40 prosent mindre enn hos en 15tommer) areal enn en 12tommer, og det må nødvendigvis skape adskillige flere muligheter for uønskede resonanser, som også vil strekkes litt lenger ut i tid før de blir dempet.

Uvanlig tørr og kontrollert bass

Selv om R907 ikke går fantastisk dypt, vandrer den helt greit ned til 35Hz. Det er dypt nok, selv om man i en hjemmekino nok ville dyttet på enda litt mer volum og en 10 til 15 Hz dypere

Hjemmekino

HIGH-END

bass for å få ristet litt på skjelettet. Allikevel er det både nok dybde og volum til at R907 blir interessant også som gjengiver av musikk som behøver tyngde og trykk i bassen. R907 har nemlig en åpenbar kvalitet, og det er kontrollen, tempoet og dynamikken i bassen. Vi begynte litt stille med kontrabass og Tord Gustavsen's trio. Maken til definisjon, tydelighet, tilstedeværelse og kontroll skal man lete lenge etter. Kanskje er den til og med umulig å finne i prisklassen under hundre tusen. Det høres kanskje litt vilt ut, men den eneste høyttaleren vi finner grunn til å sammenligne med er TAD R1. R907 kommer ikke helt opp mot dette lydmessige vidunderet, men når vi snakker bass kan vi finne en del likhetspunkter. TAD R1 spiller nesten en hel oktav dypere, og krysser den magiske 20Hz-grensen, men oppleves ikke noe raskere, mer dynamisk eller mer detaljert.

Uansett – kontrabassen stod rett foran oss i all sin størrelse. Vi hørte fingrenes plukking på strengene, vi hørte strengenes lille klapping mot instrumentets hals, vi hørte at strengen fikk en helt naturlig tykkelse og størrelse, og vi hørte flere detaljer lenger ned i bassen enn det vi er vant med.

Bassen er på ingen måte slik man som oftest får den servert fra en subwoofer. Denne bassen oppfører seg omtrent som en mellomtone i forhold til detaljer, hastighet og linearitet, men spiller altså ned mot hyggelig 33-35Hz uten å lage en antydning til støy. Vakkert og imponerende!

Dynamisk og frisk mellomtone

Vi fortsetter litt til med Tord Gustavsen, men denne gangen er vi mer interessert i pianoet, de lette slagene på trommesettet og trommestikkens kontakt med cymbaler og småperkusjon. Når det gjelder pianoet får det en stor og flott klang, men romfølelsen er også bortimot fantastisk – slik den av

og til blir på åpne dipoler. Vi var litt spent på dette i vår godt dempede kino, men det fungerte der også. Faktisk til de grader at jeg forutser at de faktisk kan by på noen utfordringer i en vanlig stue. Det er grenser for hvor mye lyd man vil ha reflektert fra bakveggen. Husk for all del å skrå dem litt inn mot lytteposisjon slik at den reflekterte lyden ikke konkurrerer med den direkte lyden fra høyttaleren.

Flygelet har også et naturlig og utrolig kjapt anslag som gjør musikken svært levende og troverdig. Tord har noen sekvenser hvor han benytter hånd og fingre oppe i flygelet til å manipulere klangen, for å dempe anslaget eller hindre strengene å klinge skikkelig ut. Det har nesten aldri vært enklere å høre hva han faktisk holder på med! Høyttaleren har rett og slett en helt fabelaktig evne til å skille ørsmå klangforskjeller fra hverandre.

Det er en ting som også må sies om mellomtonen, og det er at den integreres så godt med bassene både når det gjelder klang og timing. Dette er ikke noe unikt for denne høyttaleren, men når det kommer på toppen av alle de andre kvalitetene, er det verdt å nevne.

Mellomtonen har ikke den fantastiske åpenheten eller skal vi kanskje si gjennom-siktigheten til Vienna «The Music», Quad electrostater, Martin Logan eller TAD R1. Uten at vi skal sutre alt for mye over akkurat det. Det får da være grenser for hva vi skal kunne kreve.

Diskanten

Det er knapt mulig å være interessert i høyttalere uten å ha hørt Scan Speak sine diskanter. Slik sett er det få overraskelser i overgangen mellom diskant og mellomtone, og i måten diskanten presenterer musikk.

Diskanten er svært presis, luftig og åpen,

og matcher SEAS-mellomtonene på en utmerket måte. Dette har selvfølgelig også noe å gjøre med delefilteret, som egentlig er ganske enkelt, men som fornuftig nok er utstyrt med meget gode komponenter.

For å se hva en diskant er i stand til å yte, benytter jeg svært ofte akustiske instrumenter som diverse fløyter og slagverksinstrumenter av metall, men også en del innspilinger med i hovedsak syntetiske lyder. I de fleste tilfeller er ikke den store forskjellen på diskanter hvordan de yter helt øverst i diskanten, men hvordan de oppfører seg i den nederste delen av virkeområdet.

Karunesh er passende til det bruket. Her er det samlet en masse instrumenter som utfordrer den øvre delen av mellomtonen og diskanten. Det åpner med et slag på en mellomstor klokke eller bjelle. Klangen på denne er ekstremt intens og strekker seg langt i tid. Har høyttalere noen som helst problemer i dette området blir det bare hardt og ekkelt. Jamo R907 sparer på ingen måte på kruttet og drar til med ganske mye energi, men det blir ikke anstrengt eller hardt selv om opphavet til lyden er massivt metall. Etter hvert kommer det inn noen indiske fløyter med veldig mye energi i overgangen mellom mellomtonen og diskanten, men også særdeles mye kraft i blåse og luftlydene i fløytene. Dette takles også mesterlig, men det finnes altså høyttalere som er enda åpnere, enda mer silkemyke, og som viser frem detaljer i diskanten på en enda mer overlegen måte. For eksempel er både Pioneer S1-EX og Monitor Audio Platinum i minst den samme klassen. Selv om det ikke betyr at de totalt sett er bedre høyttalere enn Jamo R907.

Alt på en gang

Det som gjør denne høyttaleren så interessant, er det kvalitetene den viser i hele frekvensområdet. Jamo synes sikkert det er helt greit at det finnes høyttalere med bedre mellomtone, og at det igjen er andre som får diskanten til å yte helt opp mot himmelen – selv i denne prisklassen.

Det jeg har problemer med å se er at det er noen andre høyttalere i prisklassen med tilsvarende kontroll i bassen og mellombassen. Når dette er så til de grader på plass som i Jamo R907 er veldig mye gjort, og kontrollen i bassen får man definitivt også igjen langt oppover i mellomtoneområdet. Det er derfor det aller meste av det R907 foretar seg skjer på en bakgrunn som er totalt svart og stille. Superlav forvrengning og resonanser gjør lyden ren som en fjellbekk og detaljert som få andre i prisklassen.

For å sette det hele på en siste prøve drar jeg gjennom en masse demomateriale, men avslutter som vanlig med Infected Mushroom. I det e tilfellet sporet *Becoming Insane* hvor galskapen beveger seg fra noe som kan likne på en stille intro på en låt med Gotan Project, til pyrosymfoniske gitarutladninger i retning Rammstein.

Dette går virkelig unna på høygir, og Jamo pumper alt sammen igjennom som om det ikke koster den noe som helst. Det er høyt, det er rent, det er ingen tegn til kompresjon i elementene, og det låter – i forhold til volumet – utrolig rent, ryddig og solid, og alt hifi-knasket gutta legger inn i musikken som faseforskyvninger, virtuelle surroundeffekter og ultradyp bass, gir rett og slett et musikalsk kjempekick! Midt opp i alt lydkaoset er det fortsatt enkelt å plukke ut enkeltinstrumenter, stemmer, små synthdetaljer og perkusjon som lydbildet er lesset fullt med i bakgrunnen.

Om jeg ikke var 100 prosent overbevist tidligere, drar denne musikken konklusjonen i retning av det knapt er andre høyttalere i prisklassen som leverer tilsvarende. Vel og merke hvis vi ser på den totale helheten og ikke tuller oss for mye inn i detaljer, eller forsøker å finne ut hvilken høyttaler

som spiller aller beste på en bestemt type musikk.

I kinoen fungerer de selvsagt også utrolig godt, og det kommer faktisk en senterhøyttaler i samme design. Ikke noe for knøtt-små bøttekottkinoer! Vi kan knapt vente.

Konklusjon

Jamo R907 er først og fremst en glimrende allrounder med høy underholdningsfaktor. Det kan kunsten å spille høyt, men med en god forsterker oppfører den seg også overraskende kultivert og fintfølede på lave volum, og med musikk man egentlig skulle tro fungerte aller best gjennom et par engelske fuglekasser.

Jamo R907 er kort og greit en meget attraktiv høyttaler – på alle måter!

JAMO R 907 høyttalere

PRIS: KR 65.000

IMPORTØR: Interconnect AS

Hjemmekino